

Egipatska mitologija

Maričević, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:966177>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-05-22**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Martina Maričević
Egipatska mitologija
(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Martina Maričević
Matični broj: 0009081364
Egipatska mitologija
ZAVRŠNI RAD

Prediplomski studij kulturologije

Mentor: doc.dr.sc.Sarah Czerny

Rijeka,kolovoz 2021.

Sadržaj

1.Uvod	1
2.Mit	2
3.Mit o postanku.....	3
4.Kozmogonije	4
4.1.Heliopolska kozmogonija	5
4.2.Memfiska kozmogonija	5
4.3.Hermopoliska kozmogonija.....	6
4.4.Tebanska kozmogonija.....	6
5.Egipatska civilizacija	7
6.Zagrobni život	7
7.Egipatski bogovi.....	9
7.1.Božanstva prvog doba	10
7.2.Ra	10
7.3.Oziris i mit	10
7.4.Anubis	11
7.5.Tot	11
7.6.Izida	12
7.7.Horus	12
7.8.Nun.....	12
7.9.Atum.....	13
7.10.Hator.....	13
7.11.Šu.....	13
7.12.Tefnut	13

7.13.Geb i Nut	14
7.14.Khepri	14
7.15.Set.....	14
7.16.Neftis	14
7.17.Sešat	14
8.Kult sunca	15
9.Kraljevi Egipta	16
10.Reprezentacija u modernom svijetu	17
11.ANKETA	18
11.1.ISTRAŽIVAČKA PITANJA.....	19
11.2.HIPOTEZE	19
11.3.REZULTATI ANKETE	20
12.Reprezentacija danas i promjena	26
13.Zaključak.....	27
14.Literatura,izvori,popis grafikona	28
14.1.Bibliografske jedinice:	28
14.2.Internetski izvori:	29
14.3.Izvor fotografija:	30
14.4.Popis grafikona:	30

Sažetak

Ovaj rad fokusirao se na analizu reprezentacije Egipatske mitologije, te pogled opće populacije na istu. U prvom dijelu rada fokus je na teoretskom dijelu koji nam daje uvid u Egipatsku mitologiju, njen razvoj, postanak svijeta, bogove i kraljeve, dok u drugom dijelu rada fokus stavljamo na anketu čiji cilj je prikazati pogled opće populacije na egipatsku mitologiju, te reprezentaciju rase u modernom svijetu. Rad je potaknut pitanjem, zbog čega su u modernim medijima i filmografiji, egipatski likovi prikazani kao bijelci, kada oni to temeljem lokacije na kojoj su se nalazili, nisu.

Ključne riječi: Egipat, Bogovi, Mitologija, Kozmogonije

Summary

This dissertation engages in an analysis of how Egyptian mythology has been represented, and how people nowadays consider it. It focuses on the question of why it is that in modern media and filmography, Egyptian characters are portrayed as white, when based on the location they lived they were not. The first part takes a theoretical perspective in order to give readers an insight into Egyptian mythology, its development, the origin of the world, gods and kings. The second part presents a survey that seeks to show the general population's view of Egyptian mythology and race representation in the modern world.

Key words: Egypt, Gods, Mythology, Cosmogony

1.Uvod

Mitologija je ključni dio razvitka civilizacija, ona je srž mnogih kultura diljem svijeta. Egipatska mitologija tema je upravo ovog završnog rada. Odnosi bogova, kraljeva i ljudi glavna su tema egipatske mitologije. Cilj ovoga rada jest prikazati najbitnije dijelove egipatske mitologije. Rad ću podijeliti u nekoliko cjelina u kojima ću obraditi teme poput, Mitova o nastanku svijeta, Egipatskih bogova, Egipatskih običaja, te raznih mitova u egipatskoj kulturi. Uz navedeno ću se osvrnuti na problematiku reprezentacije egipatskih bogova u modernome svijetu i filmografiji kroz anketu, te što se promijenilo u filmovima danas. Religija je u starom Egiptu imala vrlo bitnu funkciju, zbog toga što je narodu pružala pogled na svijet oko njih, stvarala je pravila i norme kojih su se držali, te ih je pripremala na zagrobni život. Kako bi razumjeli Egipatsku mitologiju, potrebno je saznati ponešto i o samoj Egipatskoj civilizaciji.¹ U današnjem društvu nailazimo na razne problematike, no jedna problematika je meni zapela za oko, te je ona ujedno i razlog zbog kojeg sam se odlučila na anketu u ovome radu. Whitewashing je pojam koji u naj užem smislu označava pojavu u filmskoj i televizijskoj industriji, gdje se likovi tamnije puti zamjenjuju bijelim likovima.² Kada pričamo o Egipatskoj mitologiji u svijetu medija u većini slučajeva primjećujemo upravo whitewashing, zbog čega smatram da je vrlo bitno pričati o ovoj temi, te sam se zbog toga odlučila upravo za ovu temu kao ključni dio ovog završnog rada. Pomoću ankete ćemo otkriti kako zapravo ljudi doživljavaju likove iz Egipatske mitologije, kao ono što im mediji prikazuju ili sami stvaraju svoju sliku istih.

¹ Egipatska civilizacija:

<http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2004%20-%20EGIPATSKA%20CIVILIZACIJA.pdf> (29.05.2021)

² Whitewashing, <https://www.health.com/mind-body/health-diversity-inclusion/whitewashing> (31.08.2021)

2.Mit

Mnogi su pokušali definirati pojam mita, no gotovo je nemoguće definirati mit na samo jedan način, koji bi bio prihvatljiv za sve znanstevnike, no i razuman za običnog čovjeka. Jedna od definicija koja je najpristupačnija svima kaže kako mit prepričava svetu priču, te se odnosi na događaj koji se desio u prvobitnom vremenu. Mit zapravo prepričava kako je stvarnost pomoću nadnaravnih bića došla do postanka. Gotovo uvijek je riječ o priči o postanku, bilo to ljudi, životinja, biljaka ili nečeg drugog.³ Bogovi koji se pojavljuju u mitovima dio su religije pojedinog naroda koji im posvećuje hramove i održava svetkovine u njihovu čast, a često su tu i svećenici koji služe tim bogovima. Različite religije također imaju i različite mitove. Mitovi se posve razlikuju od povijesnih priča, zbog toga što povijesne priče govore o događajima koji su se uistinu zbili, te čiji su sudionici bili muškarci i žene. Mitovi govore o još starijim događajima kojima nitko nije svjedočio, te su junaci tih priča bogovi i neobična bića kojima ćemo se baviti unutar ankete u nastavku rada. Mit se prenosio iz naraštaja u naraštaj, prvo usmenom predajom pa se potom i zapisivalo. Neki ljudi u današnje doba pridodaju veću važnost znanstvenim otkrićima, dok se u nekim društvima pridaje veća važnost vjerovanjima. Prva društva su svoje spoznaje u područjima matematike i astronomije stavljala u službu svoje religije. Oni su smatrali da je njihov svijet i svijet bogova isprepleten, te da je ključno održati komunikaciju s njima. Smatralo se kako razgovorom s bogovima mogu spriječiti katastrofe, poput bolesti ili prirodnih nepogoda.⁴ Mit kao osobno objašnjenje fizičkog svijeta je apsolutna suprotnost sa znanstvenom, te zbog toga nije prihvaćen kao validan u modernom društvu.⁵ Mitovi se u današnje doba često smatraju neistinitima i greškama, Često za stvari koje nisu istinite, kažemo “to je samo mit”, što znači da povezujemo mit sa nečim neistinitim.⁶

³ Mircea Eliade, Aspekti mita, Zagreb : Demetra, 2004.(29.05.2021) p. 5-6

⁴ Baussier, Sylvie. 2000. “Svijet oko nas: Mitologije” p.6

⁵ Segal, R. 2004. “Introduction”, in Myth: A Very Short Introduction, Oxford p.50

⁶ Avis, P. 1999. “Myth”, pp. 100 –119. In God and the Creative Imagination. Metaphor, Symbol and Myth in Religion and Theology. London: Routledge.p.100

3.Mit o postanku

Postoje razni mitovi o postanku svijeta, jedan od njih je i Egipatski. Poput ostalih mitova o postanku svijeta, Egipatski je vrlo složen i nudi nekoliko verzija priče kako se svijet razvio. Drevni Egipćani vjerovali su da su osnovna načela života, prirode i društva odredili sami bogovi prilikom stvaranja svijeta. Mit o stvaranju ispričan je u svetim hijeroglifskim zapisima koji se nalaze na piramidama, hramovima, grobnicama i listovima papirusa. Ovi spisi opisuju kako je Zemlju iz kaosa stvorio bog Atum. Zemlja se doživljavala kao sveti krajolik, odraz nebeskog svijeta u kojem su boravili bogovi. Stvaranje svemira odvijalo se tijekom dugog vremenskog razdoblja kada su bogovi živjeli na zemlji i uspostavljali kraljevstva temeljena na načelima pravde. Kad su bogovi ostavili zemlju da borave u nebeskom svijetu, faraoni su naslijedili pravo vladavine. Egipatske priče o postanku svijeta govore o nastanku života i reda iz kaosa. Postoji mnogo verzija priče u kojima se spominju razni bogovi, no jedan od najvažnijih bogova je bog sunca Ra koji se ujedno spominje u nadolazećoj anketi.⁷

⁷ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta, URL: <https://www.scribd.com/document/56631751/Ivan-Prihosko-Bogovi-Mitologija-i-Religija-Drevnog-Egipta-PDF> (22.05.2021) p.5

4.Kozmogonije

Egipatske kozmogonije su se sve bavile božanstvima prirode poput zemlje, vjetra, sunca, mjeseca i zvijezda.⁸ Bogovi koji su se pojavljivali u kozmogonijama, na početku nisu bili povezani s legendama o postanku, no kasnije su nadodani iz etičkih razloga. Svećenici su se u to doba povezivali sa solarnim kraljevstvom, te su zbog toga kozmogonije morale uključivati sunce i ostale kozmičke sile u svoje priče koje su temeljene na lokalnim božanstvima i bogovima plodnosti. Mnogi lokalni bogovi postali su sunce i svaki od njih je nešto pridonio svojim elementima solarnoj mitologiji.⁹ Stanovnici Egipta su nebo zamišljali kao božicu koju su jasno prikazivali kao kravu koja se nalazi na zemlji i koju su podpupirala druga božanstva. Ispod božice je ležao ocean u čijem središtu se nalazio bog zemlje Geb, koji je bio pognut na trbuh, te je iz njegovih leđa izlazilo raslinje. Zvijezde su prikazivali kao djecu božice neba, govorili su kako ih je ona rađala ujutro, dok ih je noću proždirala. Ljudi su također smatrali da je na početku svemir bio ispunjen oceanom koji su nazivali Nun. Druga verzija postanka svijeta bila je povezana s brežuljkom u obliku piramide po imenu BenBen koji je po priči niknuo iz oceana Nun. Ta su vjerovanja povjesničari i znanstvenici poistovjetili s Nilom i poplavama koje su tlo na tom području činila plodnim. Zbog toga što su postojala različita vjerovanja u postanak svijeta, nastala su četiri kulturna središta, Heliopolis, Memfis, Hermopolis i Teba. Ta su četiri središta razvila svoju kozmogoniju po utjecajem tih vjerovanja.¹⁰

⁸ Kozmogonija, <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33599> (22.05.2021)

⁹ Ivan Prihoško, 2011., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta URL: <https://www.scribd.com/document/56631751/Ivan-Prihosko-Bogovi-Mitologija-i-Religija-Drevnog-Egipta-PDF> (22.05.2021) p.5

¹⁰ Lucija Petrović, Postanak svijeta u egipatskoj mitologiji URL: <https://www.scribd.com/doc/265761300/Postanak-svijeta-u-egipatskoj-mitologiji> (22.05.2021) p.1

4.1.Heliopolska kozmogonija

Jedan od najbitnijih dokumenata religije pod nazivom tekstovi piramida iz pete dinastije u jednom dijelu upućuje na stvaranje, no očito je da dobro poznaje heliopolske kozmogonije. Bog Atum je stvorio sam sebe, te nakon toga ostatak svijeta. Sljedeći cilj, bio mu je da stvori ostala božanstva. Atuma su prema tekstovima smatrali dvospolnim božanstvom koje je izronilo na brežuljku iz oceana Nun. Atum je bio stvoritelj, te je tako stvorio svog sina Šua, tako što ga je ispljunuo, te svoju kćer Tefnut, koju je izbljuvao. Njegov sin Šu predstavljao je zrak, dok je njegova kćer Tefnut imala svega ulogu njegove sestre, te potom i žene. Šu i Tefnut stvorili su sina Geba koji je kasnije postao bogom zemlje, te kćer Nut koja je postala božicom neba. Njih dvoje su stvorili četvero djece, među kojima su bili Oziris, Izida, Set i Neftis. Upravo su ta božanstva stvarala Heliopolsku eneadu. Heliopolska kozmogonija smatrala je da su ljudi nastali tako što je Atum posjedovao jedno oko koje se nalazilo fizički udaljeno od njega, jednoga dana njegova su djeca Šu i Tefnut zalutala u dubine oceana Nun, te je Atum poslao svoje oko da ih traži. Kada ih je oko pronašlo, Atum je zaplakao od radosti, te se smatra da su od njegovih suza nastali ljudi.¹¹

4.2.Memfiska kozmogonija

Memfis je postao glavnim gradom, kada je Faraon Menes ujedinio dva grada, gornji i donji Egipat. Grad Memfis bio je ključno vojno, političko i religijsko središte u cijeloj zemlji. Jedan od glavnih prikaza u kojima se jasno iskazuje poznavanje Memfiske kozmogonije jest tekst Kamen Šabaka. U tekstu piše kako je Ptah bio jedan od velikih bogova Memfisa, te kako je upravo on bio vladar sudbine i stvoritelj svijeta. Govorilo se kako je Ptah stvorio svijet tako što je izgovorio riječ, a ostala božanstva bila su njegovi zubi, usne i jezik. Osim te priče, smatralo se kako je Ptah bio stvoritelj Atuma, te da je on bio jezik i srce heliopola. Zbog toga je u memfiskom sustavu Atum bio isključivo izvršitelj Ptahove volje. Uz sve navedeno, Ptah se smatrao jednim od pokretača kraljeve vlasti i moralnog poretka. Ptah je također bio tvorac etičkog poretka, kao i stvoritelj svijeta. On je stvorio dušu svakog bića, te su ga zbog toga zvali božanskim tvorcem.¹²

¹¹ Lucija Petrović, Postanak svijeta u egipatskoj mitologiji URL: <https://www.scribd.com/doc/265761300/Postanak-svijeta-u-egipatskoj-mitologiji> (22.05.2021) p.1

¹² Lucija Petrović, Postanak svijeta u egipatskoj mitologiji URL: <https://www.scribd.com/doc/265761300/Postanak-svijeta-u-egipatskoj-mitologiji> (22.05.2021) p.2

4.3.Hermopoliska kozmogonija

Hermopolis je bio jedan o najvažnijih gradova u Egiptu, te je u njemu postojala potpuno drugačija teorija stvaranja. Ta je teorija bila razvijena prije svih ostalih kozmogonija. U Hermopolisu su eneadu zamijenili s oktadom, zbog toga su nastala božanstva Huh i njegova žena Huhet, bog Nun i žena Nanuet, Kuk i Kuket, te Amon i Amanuet. Smatralo se kako je tih osam božanstava stvorilo svijet i vladalo njime. Nakon što su ti bogovi obavili svoje vladarke dužnosti, prešli su u podzemni svijet. Četvero bogova predstavljali su zemljine elemente, Huh je predstavljao beskraj, Nun je predstavljao vodu, Kuk mrak, te je Amon bio utjelovljenje zraka. Kao i u ostalim velikim središtima, smatralo se kako je grad mjesto praiskonskog brežuljka. Vrlo je važno spomenuti jezero dvaju noževa pokraj hrama, iz kojega je navodno izronio otok plamenova. Taj se otok smatrao originalnim brežuljkom povezanim s nastankom svijeta, te se upravo on spominje u mnogim mitovima o postanku. Postojale su mnoge priče o nastanku svijeta no u prvoj od njih smatralo se da je svijet nastao iz jajeta koje se nalazilo u svemiru, te ga je donijela božanska guska. Iz tog jajeta se rodio bog sunca Ra koji je zatim postao stvoriteljem svijeta.¹³

4.4.Tebanska kozmogonija

Teba je bio grad sa sjedištem u Egiptu. Teba je imala mnogo bogova, no glavni bog bio je Amon, koji je utjelovio boga Monta. Svećenici u gradu Tebi otkrili su kako su ostala božanstva jako brzo postala popularna, te su htjeli da i njihovo božanstvo postane popularno kao i druga. Kako bi uspjeli u svojem naumu, morali su prihvatiti neka od stajališta koja su bila povezana s ostalim kozmogonijama. Amon se u hermopolskom učenju prikazuje kao nevidljivi zrak ili stvoritelj. Tebansko je svećenstvo tvrdilo da je Teba bio prvi grad, a da su po njezinu uzoru nastali ostali gradovi. Grad Teba bio je sjedište voda Nuna i prve zemlje, on je bio osnovan na brežuljku i, te se smatralo da je tako nastao svijet, te zatim i ljudi. Ljudi su povezivali Tebu sa Raovim okom koje je nadgledalo gradove.

¹³ Tea Cvijanović, 2014, Egipatska religija URL:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffos:1509/preview> (22.05.2021) p.7-8

Smatralo se da je on, kao i Atum stvorio samog sebe. Nakon stvaranja samoga sebe, on je stvorio ostale bogove, te je prisvojio sve kozmogonije kao oblike svoje stvaralačke djelatnosti. Kao i u prijašnjim učenjima bog se smatrao životnom snagom koja je započela stvaranje, poput božanstva sunca njegove su oči rasvijetlile zemlju, te su od njega potekli ljudi i bogovi.¹⁴

5.Egipatska civilizacija

U centru grada Egipta nalazi se rijeka Nil, koja je bila središte svih događanja u starom Egiptu. Bez rijeke Nil, Egipat kao takav ne bi mogao opstati. Pustinjski predio koji obuhvaća Egipatsko područje, gotovo je ne preživljiv bez vode koju pruža rijeka Nil. Za razliku od rijeka Eufrat i Tigrisa, Nil je vrlo pouzdana rijeka. Nil je preplavljivao kopno u lipnju, te se izsušivao u listopadu kada bi iza sebe ostavio vrlo plodnu i vlažnu zemlju, spremnu za zimsko sijanje. Egipćani su plime i oseke Nila, pratili putem zvijezda na nebu. Egipatska civilizacija trajala je duže od 3000 godina.¹⁵ Zbog toga su građevine izgrađene u njihovo doba vrlo vrijedni primjerci ljudske civilizacije. Stari Egipćani su vrijeme mjerili kroz razdoblja, koja su nazivali dinastije. Zbog toga je svaku dinastiju vladala druga obitelj.¹⁶

6.Zagrobni život

Nakon smrti čovjeka, njegova duša odlazi na drugi svijet. Drugi svijet ili Amenti znači “zapad”. Put duše nakon smrti u dijelove drugog svijeta bio je jednak kretanju sunca koje zalazi na zapadu. Za neke Egipćane on je savršena kopija ovoga svijeta u kojem su njive pune žita, obilje pića i hrane, puno slavlja i u kojem skupa s njima borave bogovi.¹⁷ Egipćani su prije svoje smrti, imali velike pripreme. Pod pripreme smatra se uređenje mjesta počivanja tijela, oslikavanje grobnice, te priprema ostavštine za zagrobni život. Grobnice su bile građene što veće, zbog toga što je u njih moralo stati sve što bi pokojniku bilo potrebno u zagrobnom životu. Egipatska civilizacija bila je bazirana na religiji, te zbog toga postoji i vjera u zagrobni život. Vjerovali su i u proces mumifikacije i vječnog života.¹⁸ Mumifikacija je bila prirodni postupak sušenja tijela u vrućem pustinjskom pijesku. Taj je postupak osim očuvanja tijela, bio zadužen i za pružanje boljeg

¹⁴ Lucija Petrović, Postanak svijeta u egipatskoj mitologiji URL: <https://www.scribd.com/doc/265761300/Postanak-svijeta-u-egipatskoj-mitologiji> (29.05.2021) p.3

¹⁵ Civilizacija: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12021> (29.05.2021)

¹⁶ Banović, Željka (2020),Svakodnevni život Starog Egipta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (29.05.2021)p.9

¹⁷ <https://www.starapovijest.eu/zagrobni-zivot-mumificiranje/> (29.05.2021)

¹⁸ Banović, Željka (2020),Svakodnevni život Starog Egipta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (29.05.2021) p.62

zagrobnog života. „Papirus rituala balzamiranja” potječe iz prvog stoljeća. On opisuje proces mumificiranja kao ritual molitve i pjevanja. Navodi postupak omotavanja tijela od glave do pete uz pojašnjenje uloge svih prisutnih. Postupci vađenja organa nisu zapisani jer su bili tajna zanata majstora balzamiranja. Zanat balzamiranja nasljeđivao se u obitelji i polagala se posebna zakletva kako bi se tajna očuvala.¹⁹ Unutar ankete u ovome radu, samo 4 ispitanika povezalo je mumije s Egipatskom mitologijom. Egipćani su također vjerovali u vaganje grijeha kod prelaska u zagrobni život. Jedan od načina bilo je vaganje pokojnikova srca s perom božice pravde. Ako su se srce i pero na vagi izjednačili, značilo je da je pokojnik bio pravedan u životu te zaslužuje imati titulu pravednika u zagrobnome životu.²⁰ Grobovi su bili vrlo bitna stavka svakog čovjeka u Egiptu. Ovisno o staležu u kojem si se nalazio, grobnica je bila drukčijeg izgleda. Faraoni i kraljevi imali su piramide kao grobnice, te su se zbog opsežnog posla kod izgradnje istih, počeli graditi u mladosti, kako bi bile spremne za njihovu smrt. Obični građani imali su grobnice podijeljene u dva dijela. Prvi dio bio je namjenjen za tijelo, te bi se isti dio zazidao kako bi pokojnik imao mir. Drugi dio bio je za pokojnikove stvari. Sarkofazi su bili jedni od najbitnijih stvari u zagrobnom životu, oni su prikazivali koliko je pokojnik bio bitan u svom prvom životu. Što je sarkofag bio uređeniji i raskošniji, to je pokojnik bio bitniji. Faraoni su stoga imali sarkofage koji su sadržavali njihovo mumificirano tijelo s zlatnom maskom, to tijelo bilo je položeno u ukrašeni sarkofag, koji je bio položen u još veći sarkofag koji je bio dodatno ukrašen.²¹ Prvo egipatsko pismo bilo je slikovno pismo, pod nazivom hijeroglifi. To su bile male slike predmeta, te su označavale upravo taj predmet i radnju koja se njime vršila. Pismo se pomoću trske tintom nanosilo na papirus, pismo napravljeno od stabla biljke papirus.²² Hijeroglif znači sveti urez ili sveto slovo, no to ime zapravo nije pravi naziv za Egipatsko staro pismo. Taj je naziv nastao zbog toga što su Grci smatrali da je to bilo pismo svećenika za obrede, te su mu nadjenuli to ime. Egipatski narodi su prvo koristili jednostavni slikovni oblik pisma. Hijeroglifi su tada bili obični jednostavni crteži, te je svaki predstavljao obični predmet iz života. Ti simboli nazivali su se piktogrami, oni nisu mogli prikazati nešto nevidljivo. Zbog toga su osmislili ideograme, koji su prikazivali pojmove. Nakon toga su, kako bi dalje razvili jezik, osmislili hijerogliffe koji su označavali slogove ili glasove. Njih su nazvali fonogramima.²³

¹⁹ Tajne mumificiranja: <https://hr.izzi.digital/DOS/1100/2679.html> (29.05.2021)

²⁰ Banović, Željka (2020), Svakodnevni život Starog Egipta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (29.05.2021) p.64

²¹ Banović, Željka (2020), Svakodnevni život Starog Egipta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli (29.05.2021) p.65

²² <https://www.znanje.org/i/i21/01iv10/01iv1017/hijeroglifi.htm> (29.05.2021)

²³ Što su hijeroglifi? <https://www.znanje.org/i/i21/01iv10/01iv1017/hijeroglifi.htm> (29.05.2021)

Na taj su način mogli pisati bilo koju riječ, bez obzira je li označavala neki predmet čiju su sliku mogli nacrtati ili ne.²⁴

7.Egipatski bogovi

Drevna egipatska božanstva su bogovi i božice kojima su se klanjali u drevnom Egiptu. Vjerovanja i rituali koji su bili ključni dio ovih bogova činili su srž drevne egipatske religije, koja se pojavila zajedno s njima negdje u predpovijesti. Božanstva su u to doba najčešće predstavljala prirodne moći i pojave, a ljudi u Egiptu su ih podržavali i umirivali tako što su pridonosili žrtve ritualima kako bi te snage moći opstale i nastavile funkcionirati u skladu s božanskim poredkom. Nakon osnivanja egipatske države, ovlasti za izvršavanje ovih zadataka kontrolirao je faraon. On je narod trovao mišljenjem da je on jedini predstavnik bogova, te je bio upravitelj hramova u kojima su se izvodili rituali. Sve bitne karakteristike bogova i odnosi između božanstava poput obiteljskih veza, hijerarhije i različitih bogova u jednom bile su izražene u mitovima. Božanstava su se pojavljivala u različitim oblicima u umjetnosti, nekada su preuzele oblik životinje, nekada ljudi, pa čak i predmeta. Kroz umjetnost su božanstva mogla prikazati simbole koji su ukazivali na njihova bitna obilježja. Govorilo se da su različiti bogovi bili na najvišim položajima u božanskom društvu, uključujući sunčevo božanstvo Ra, tajanstvenog boga Amona i božicu majku Izidu. Najviše božanstvo obično je bilo zaslužno za stvaranje svijeta i često povezano s životnom snagom sunca. Tvrdilo se da su Egipćani prepoznali jedno božanstvo koje je ležalo iza svega, te je ona bila prisutna u svim božanstvima. Egipćani nikada nisu napustili svoj višebožni pogled na svijet, osim u eri atenzizma, kada je službena religija bila usredotočena na boga sunca Atona. Ljudi su s bogovima razgovarali u institucijama poput hramova i svetišta. Egipćani su se molili za božansku pomoć, koristili su rituale kako bi prisilili božanstva da djeluju i pozivali ih na pomoć. Odnosi ljudi sa svojim bogovima bili su temeljni dio egipatskog društva.²⁵ Egipatski bogovi kao što su Ra i Anubis, pronalazimo i u anketi na kraju ovoga rada.

²⁴ Što su hijeroglifi? <https://www.znanje.org/i/21/01iv10/01iv1017/hijeroglifi.htm> (29.05.2021)

²⁵ L.C.F A comprehensive list of Gods and Goddesses of Ancient Egypt, URL: <https://www.scribd.com/doc/154978105/Gods-and-Goddesses-of-Ancient-Egypt> (29.05.2021) p.1

7.1.Božanstva prvog doba

Prije samog predstavljanja božanstava ove skupine, bitno je pojasniti zašto se baš oni nazivaju božanstva prvog doba. Prvo doba je bilo neka vrsta idealnog doba koje se moglo usporediti s rajem, ljudi su tada bili u suživotu s bogovima, te je zemlja bila plodna i nagrađivala ljude, dok su loše stvari poput nasilja i zla bile u potpunosti nepoznate. Drugim riječima suživot je stvarao red i mir te je vladalo načelo pravde.²⁶

7.2.Ra

Ra je bio božanstvo koje je vladalo suncem, ljudi su vjerovali da se on izdigao iz voda i bio obasipan lotusovim laticama. Govorilo se kako ga one ponovno obaviju noću. Također se pričalo kako se možda Ra rodio u obliku feniksa, te izašao iz vlastitog pepela. Kao i za Atuma, smatralo se da su iz znoja i suza boga Ra nastali ljudi i ostala bića. Bog Ra je bio među najvažnijim božanstvima prvog doba. Dok je Ra bio mlad njegova je moć bila jaka, no što je postajao stariji to je njegova moć postajala slabija. Zbog njegovog slabijeg izgleda, ljudi su prestali vjerovati u boga te su počinili prvi grijeh. Ra se razočarao u ljude te ih je odlučio uništiti, no ipak se predomislio i dao im drugu šansu. Zbog razočarenja u ljude, Ra se odlučio povući sa zemlje, stoga se preobrazio u kravu i popeo na božicu neba Nut. S ovim događajem završava zlatno doba Egipta, te nadalje ljudi nastavljaju vladati zemljom. Mit o prvom grijehu možemo povezati s mitom o Adamu i Evi.²⁷

7.3.Oziris i mit

U starom Egiptu jedan od najvažnijih bogova bio je bog Oziris. On je bio bog podzemlja i mrtvih, Oziris je uz to simbolizirao smrt i uskrснуće. On je također bio povezan s ciklusom poplava Nila, koje su bile vrlo bitne za poljoprivredu u Egiptu. U mitu o Ozirisu piše kako je Oziris bio kralj Egipta, te ga je njegov brat Set ubio i raskomadao. Dijelove njegova tijela koje je bilo raskomadano u četrdeset i dva dijela, kao što su četrdeset i dvije provincije Egipta, je njegova žena Isis uzela i ponovno sastavila.

²⁶ Martina Grubiša, Egipatska mitologija, URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html> (29.05.2021)

²⁷ Martina Grubiša, Egipatska mitologija, URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html> (29.05.2021)

Izis je uspjela sastaviti Ozirisa i oživiti ga, te je sa njim začela dijete, boga Horusa. Oziris nakon uskrснуća više nije bio kao prije, nije mogao vladati svetim svijetom, te se zbog toga spustio u podzemni svijet i postao vladarem svijeta mrtvih. Oziris je na slikama bio predstavljen kao mumificirani kralj, kojem su se vidjeli samo ruke i lice.²⁸ Oziris se ubraja među najranija božanstva starog Egipta. Bog vječnog života i uskrснуća, ostao je najpopularnije božanstvo do kraja faraonskog Egipta.²⁹

7.4. Anubis

Bog Anubis bio je čovjek pas čiji kult ima podrijetlo iz Tinisa. Pas ili šakal je pustinska životinja, koju su Egipćani povezivali s prebivalištem mrtvih koje se nalazilo u zapadnoj pustinji. Ime Anubis je značilo smrt faraona, no kasnije je ono postalo simbolom nadolaska smrti u obliku ratnika sa kobrom u ruci. Anubis je često bio povezivan s crnom magijom i vraćanjem. On je imao nekoliko velikih funkcija kao bog, promatrao je mumifikaciju i vodio mumije u podzemni svijet, nadzirao je vaganje duše, te pazi na vagu koja se nalazila na njegovoj glavi. Anubisa se prikazivalo kao čovjek s psećom glavom ili kao psa koji leži na grobu.³⁰ Anubis je jedan od poznatijih bogova, no kao što možemo vidjeti u anketi, ne i najpoznatiji.

7.5. Tot

Tot je bio bog mjeseca koji je prikazan kao čovjek s glavom Ibisa. Smatra se da je Tot došao iz Delte, ali glavno središte mu je bilo u Srednjem Egiptu u Al-Ashmunaynu ili Hermopolisu. Smatra se kako je Tot imao bitne uloge u raznim mitovima, te je na početku bio bog mrtvih. Zvali su ga mjerачem vremena, izumiteljem astronomije, tehnike i matematike. Njegovi izumi omogućili su ostalim bogovima da izmjere svoje pobjede. Egipćani su često povezivali čarolije i magiju s matematikom, pa je zbog toga Tot dobio naziv velikog gospodara magije. Tot je također bio pisac, te je bio povezan s ulogom učitelja i pisca. Ljudi su ga smatrali glasnikom zbog njegovih mogućnosti pisanja.³¹

²⁸ Nebojša Stević, Egipatski bogovi, URL: <https://lidertravel.rs/egipatski-bogovi/> (29.05.2021)

²⁹ Uranić, Igor. 2002. „Stari Egipat: povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana“, Zagreb (20.05.2021) str. 227

³⁰ Martina Grubiša, Egipatska mitologija, URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html> (29.05.2021)

³¹ Martina Grubiša, Egipatska mitologija, URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html> (29.05.2021)

7.6.Izida

Izida je bila božica prirode, te kćer boga Geba i božice Nut. Također je bila Ozirisova žena, te je pomagala ljudima podučavajući ih o medicini, te žene o kućanskim poslovima i održavanju okućnice. Ona je bila zaslužna za pokretanje institucije braka u zajednici. Izida je prikazivana kao žena s prijestoljem na glavi.³²

7.7.Horus

Horus je bio bog sunca, neba i mjeseca, te su sunce i mjesec predstavljali njegove oči. Horus se prikazivao u obliku sokola. U prošlosti su ga prvobitno štovali vojnički narodi, te je zbog toga sokol postao vojni simbol. Horus je bio sin Ozirisa i Izide, začet je nakon što je Izida pronašla Ozirisovo tijelo i izvršila obred balzamiranja. Horus je odrastao u skrivanju od Seta, zbog toga što bi bio pogubljen u slučaju da ga nađe. Kada je Horus dosegao zrelost i jačinu odraslog muškarca, sukobio se sa Setom te ga porazio, zbog toga ga drugi bogovi proglašavaju vladarem zemlje.³³

7.8.Nun

Nun je predstavljao kaos, prvu verziju oceana. On je bio kaos koji je harao vodama, te se iz njega izdiglo kopno koje se proširilo, te se stvorio današnji svijet. Nun je prikazan kao bradati muškarac ili pak kao čovjek sa žabljom glavom, ponekad i kao kukac ili zmija koja drži čamac s bogovima. Smatralo se kako Nun štiti svijet od demona koji ga žele napasti, te sprječava njihov ulazak.³⁴

³² Uranić, Igor. 2005. „Ozirisova zemlja , Egipatska mitologija i njezini odjeci na Zapadu“. Školska knjiga, Zagreb p.11

³³ Martina Grubiša, Egipatska mitologija, URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html> (19.08.2021)

³⁴ Cvijanović, T. (2014) Egipatska religija, Završni rad, / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. (29.05.2021) p.9

7.9.Atum

Atumovo ime izvedeno je iz riječi tem, što znači završiti, no kasnije se protumačilo kao „završeni ili potpuni“, te kao dovršitelj svijeta. Po heliopolskom mitu, Atum je stvorio sam sebe, te se smatra prvim bogom. On je stvorio boga Šu i božicu Tefnut, tako što ih je ispljunuo iz usta. Atum je bio božanstvo sunca, on je prikazivan kao bradati starac. Također su ga zvali gospodarom dvaju zemalja, jer je bio stvoritelj ljudskog i božanskog svijeta. Atum se identificirao sa sunčevim bogom Ra, pa tako nastaje Atum-Ra.³⁵

7.10.Hator

Hator je božica majčinstva, te ujedno najstarije božanstvo povezanom s likom majke. Ona se prikazuje kao žena koja nosi krunu nalik sunčevom disku s kravljim rogovima. Simbol božice Hator je krava, jer ona reprezentira plodnost i brigu o prehranjivanju. Također se govorilo kao Hator nosi sudbinu svakoj osobi pri rođenju.³⁶

7.11.Šu

Bog Šu dio je prvog božanskog para u heliopolskoj eneadi, koji je činio sa svojom sestrom blizankom Tefnut. Bog Šu predstavljao je zrak, te se prikazivao kao muškarac s bradom koji kleči uzdignutih ruku kako bi držao božicu Nut. Na njegovoj se glavi nalaze pera koja reprezentiraju nebeske stupove koji drže Nut.³⁷

7.12.Tefnut

Tefnut je bila žena Boga Šu, te je bila božica rose i vlage. Ona je pomagala Šu kako bi održao božicu Nut na nebu, te su joj potekle suze od težine. Njene su suze pale na zemlju, te se pretvorile u biljku koja daje tamjan. U memfiskoj kozmogoniji Tefnut je bila simbol sredstava za stvaranje. Predstavljala se kao žena s lavljom glavom i zmijom oko vrata.³⁸

³⁵ Koški,D. (2018) Egipatska mitologija, Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. (29.05.2021) p.12

³⁶ Cvijanović,T. (2014) Egipatska religija, Završni rad, / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. (29.05.2021) p.12

³⁷ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta ,p.19

³⁸ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.19

7.13.Geb i Nut

Geb i Nut činili su drugi božanski par. Geb je predstavljao zemlju, dok je Nut predstavljala nebo. Geba su prikazivali kao čovjeka s glavom guske, dok su Nut prikazivali kao ženu produženog tijela u obliku luka. Nut je također postala zaštitnica mrtvih.³⁹

7.14.Khepri

Khepri je bio jedan od likova boga Ra koji je predstavljao sunce u ranu zoru. On je predstavljao novi početak ili sunce koje se tek rađa. Smatralo se kako je Khepri utjelovljen u obliku skarabeja koji jede grudu izmeta ženke, za koju su smatrali da svoje jaje stavlja u grudu te da se tako skarabej sam iz sebe rađa. Zbog toga su Kheprija smatrali i stvoriteljem.⁴⁰

7.15.Set

Set je bio Ozirisov brat. Smatralo se da je Set zlo jer je ubio svog brata Ozirisa. Prikazuje ga se kao čovjeka s nepoznatom životinjskom glavom. Na nekim se mjestima prikazuje suprotno, kao zaštitnik sunčane barke. On simbolizira sunce i njegovu razornu snagu, te neplodnost pustinje i mora.⁴¹

7.16.Neftis

Neftis je kćer božice Nut, ona je Setova žena, no oplakuje Ozirisa skupa s Izidom. Razlog tomu je što je žena boga suše, te zato nije imala djece, no htjela je imati djecu s Ozirisom, te mu je bila vrlo odana. Ona se skoro uvijek prikazuje u paru s Izidom u obliku ptice ili žene. Neftis je prevarila Ozirisa, te se prerušila u Izidu. Tako je nastao njihov sin bog Anubis.⁴²

7.17.Sešat

Sešat je bila božica knjiga i znanja. Ona je bila zaštitnica spisa i graditeljstva. Sešat su često prikazivali kao ženu s cvijećem i zvijezdom na glavi, kao znak o povezanosti s kraljem.⁴³

³⁹ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.21

⁴⁰ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.18

⁴¹ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.27

⁴² Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.29

⁴³ Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta p.38

8.Kult sunca

U drevnom je Egiptu sunce bilo vrhovno božanstvo, no sunce i njegov bog mogli su poprimiti različite oblike. ⁴⁴U egipatskoj se mitologiji od davnina s vjerovanjem u božansko, pojavljuje svijest o tome kako je u pustinji, sunce bilo zaslužno za život no i puno više od toga. Smatrali su kako je sunce otac svih ljudskih duša, te kako se one u obliku suza spuštaju natrag na zemlju iz očevog oka. Zbog toga su faraoni dobili naziv sinova sunca, koji se kasnije prenijeo na sve stanovnike Egipta. Prvi kralj koji u svojem imenu sadrži boga sunca, je Džedef-Ra, čije je ime značilo “Ra koji govori”.⁴⁵ Bog sunca najčešće je prikazivan kao Ra, čovjek s glavom sokola. Izgled boga sunca mijenjao se kroz dan skupa sa položajem sunca. U zoru je bilo Kephri ili izlazeće sunce, u obliku skarabeja. Izlazeće sunce na istoku bilo je Horus, što je značilo daleki, u obliku sokola.⁴⁶ Najstariji načini štovanja Sunca u Egiptu bila su božanstva koja su ga utjelovila ili simbolizirala. Neka od tih božanstava bili su bogovi Atum, Amon, Ra, Amon-Ra, Ra-Horakhti i Aton. Prikazi koji su se nalazili na kraljevskim grobovima iz doba prije kraljevstva prikazuju I nebesko biće, sokola Horusa. U grobnicama faraona pronađeni su prikazi sokola iznad imena kraljeva. Zbog toga Horus postaje simbolom sunca. ⁴⁷

⁴⁴ Fletcher, Joann. 1999. „Drevni Egipat – velike civilizacije: život, mit i umjetnost“. 24sata d.o.o., Zagreb p. 42

⁴⁵ I. Uranić, Sinovi Sunca, Zagreb, 1997., str. 59.

⁴⁶ Koški, D. (2018) Egipatska mitologija, (29.05.2021) p.18

⁴⁷ Tovarović, B. (2017) “Simbolika Sunca u egipatskoj mitologiji”, p.6

9.Kraljevi Egipta

Nekada davno su postojale žene koje su vladale svijetom. Bilo ih je šest, te su vladale Egiptom. Te žene bile su Merneith, Neferusobek, Hatšepsut, Nefertiti, Tawosret i Kleopatra. One su se uspjele popeti na najvišu i najznačajniju moć, ne kao zlostavljači svojih ljudi, već kao poglavari države. Svaka od njih počela je kao kraljica, no samo kao partner svog kralja, ali svaka je postala glavni odlučitelj svih bitnih stavki u državi, a pet ih je izravno služilo kao kralj. Iako je svaka žena morala posjedovati vještine, inteligenciju i snagu za vladanje, također je na vlast stavljena zbog toga što je egipatski sustav trebao nekoga za vlast. Ova priča skriva neke mračnije strane. Ove Egipćanke su bile posrednice moći, te su bile spremne zauzeti najvišu poziciju, sposobno vidjeti i posložiti figure na ploči. Ali gledano kroz drugi objektiv, one su bile potpuno nemoćne, puki pijuni patrijarhalnog sustava nad kojim nisu imale nikakvu kontrolu i nisu se mogle nadati da će se to dugoročno promijeniti. Dopusšteno mjesto na pozicije stvarnog i formalnog autoriteta poput kralja, na kraju je to bila privremena moć i iluzija. Ove žene su zapravo bile samo prilika za zamjenu muškaraca na vlasti kada bi on ostario, poginuo ili bio pre mlad da vlada. Na kraju su uvijek došli muški vladari koji bi ih zamijenili i izbrisali iz povijesti, te iz formalnih kraljevskih popisa.⁴⁸ Osim žena Egiptom su vladali i njihovi muškarci, nama poznati kao faraoni. Pojam faraon označava veliku kuću ili palaču koja je odgovorna za donošenje državnih poreza. Faraon je svojom moći bio izjednačen s bogom, te su ga ljudi smatrali utjelovljenjem boga Horsa.⁴⁹ Najpoznatiji faraon bio je Tutankhamon, no ne zbog njegovog vladanja i ratovanja, već zbog toga što je njegova grobnica pronađena ne taknuta i puna blaga.⁵⁰ Kleopatra je bila najpoznatija vladarica Egipta. Do svoje krune došla je pomoću romantičnog odnosa s Rimskim kraljem Cezarom koji ju je postavio na tron Egipta. Nakon cazarove smrti Mark Antonije htio je srušiti Kleopatrinu vlast, no i on je pao pod njene čari, te su začeli troje djece.⁵¹ Kasnije Antonije i Kleopatra umiru u napadu na Olimpiju.⁵² Kleopatra je ličnost koju ljudi najčešće prepoznaju kada je riječ o Egipatskoj mitologiji, te ju često predstavljaju kao bjelkinju, što u stvarnosti nije tako. To možemo vidjeti na temelju nadolazeće ankete u ovom radu.

⁴⁸ Cooney, Kara, 2018 "When Women Ruled the World: Six Queens of Egypt", p.11

⁴⁹ Faraoni starog egipta, <https://www.starapovijest.eu/faraoni-starog-egipta/> (24.08.2021)

⁵⁰ Jazvinšak, Ivona, (2015), Egipat-veliki faraoni p.15

⁵¹ Fletcher, Joann, (2011) "Cleopatra the Great: The Woman Behind the Legend", p.140

⁵² Kleopatra, <https://srednjeskole.edukacija.rs/biografije-poznatih-licnosti/kleopatra> (24.08.2021)

10.Reprezentacija u modernom svijetu

Kada govorimo o reprezentaciji egipatskih bogova i kraljeva u modernoj filmografiji i popularnoj kulturi, možemo reći kako ih najčešće pronalazimo u filmskoj industriji. Najpoznatiji film čija je tema upravo egipatska mitologija, je film Bogovi Egipta (2016). Ovaj film prikazuje situacije u kojima su se prema mitologiji bogovi nalazili, te prati bogove Seta i Horusa kroz njihovo rivalstvo. Problematika u ovom filmu nastaje zbog toga što se apsolutno svi bogovi i božice prikazuju kao bijelci. S obzirom na to da se Egipt nalazi na Afričkom kontinentu, vrlo je vjerojatno da su ljudi koji su živjeli u Egiptu bili tamnije puti. Zbog toga su i njihovi bogovi, vjerojatnije isto bili tamnopusi. Film Bogovi Egipta, film je holivudske produkcije, te se pažnja uopće ne stavlja na vjerodostojnost likova u samom filmu, već je bit filma da u njemu glume popularni glumci kako bi se došlo do profita. Film se zapravo koristi whitewashingom u punom smislu te riječi. Osobno sam se zapitala da li drugi ljudi kao i ja vide egipatske bogove,božice,kraljeve i kraljice kao tamnopusite, ili pak gledaju očima kapitalista.

11. ANKETA

Provela sam istraživanje o pogledu ljudi na Egipatske bogove i kraljeve. Cilj istraživanja bio je otkriti kako ljudi percipiraju egipatske bogove i kraljeve, kao bijelce ili tamnopute. Odabrala sam to pitanje zato što se u većinu medija poput, televizije, novina, interneta, ovi likovi reprezentiraju kao bijelci, što po lokaciji na kojoj su se nalazili (Egipat) nije vjerojatno. Stoga se u anketi moglo naići na pitanja vezana uz percepciju egipatskih bogova i kraljeva. Anketa završava dvjema slikama kraljice Kleopatre, na jednoj je ona bijelkinja, na drugoj tamnoputa, te se postavlja pitanje, kakvom ju vi vidite kada pomislite na ime Kleopatra? To je također pitanje koje me motiviralo za pisanje ovog rada. Ovom anketom dobit ćemo bolji uvid o tome kako ljudi percipiraju egipatske bogove i kraljeve, s obzirom na lokaciju njihovog postojanja. Anketa je provedena online, ona je anonimna i u njoj je sudjelovalo 30 ispitanika. Nužni kriterij za pristupanje istraživanju bila je dob (najmanje 15 godina). Fokus je bio na općoj populaciji iznad petnaest godina. Ispitanici su odgovarali na ukupno 10 pitanja. Odgovori na osam pitanja bili su unaprijed ponuđeni, pa su se ispitanici trebali opredijeliti za jedan, dok je odgovor na dva pitanja bio otvorenog tipa, na kojeg su ispitanici u par riječi trebali objasniti svoje mišljenje.

Rezultati ankete bit će prikazani u poglavlju 11.3. Rezultati ankete, redoslijedom kojim su pitanja postavljena u anketi, kombinirajući tekstualni prikaz i grafikone.

11.1.ISTRAŽIVAČKA PITANJA

- 1) Spol : a) Muški, b) ženski, c)ostalo
- 2) Dob : a) 15-20, b) 21-30, c) 31-40), d) 40+
- 3) Interesira li vas Egipatska mitologija? a) da, b) ne, c) ponekad
- 4) Gdje ste se najčešće susreli s likovima iz Egipatske mitologije? a)škola b)mediji c)drugdje
- 5) Koji od navedenih likova vam je najpoznatiji? a) Ra b) Kleopatra c) Anubis d) Tutankhamon
- 6) U par riječi napišite na što vas asocira egipatska mitologija.
- 7) Smatrate li da su likovi iz egipatske mitologije dobro reprezentirani u medijima? a)da b) ne
- 8) Ako ste na prijašnje pitanje odgovorili ne, u par riječi objasnite zašto.
- 9) Smatrate li da je bitno imati pravilnu reprezentaciju u današnje vrijeme? a) smatram b) ne smatram c) ne znam
- 10) Na temelju navedenih fotografija, kada pomislite na lik Kleopatre, koja slika vam prva padne na pamet?

Dodatna pitanja

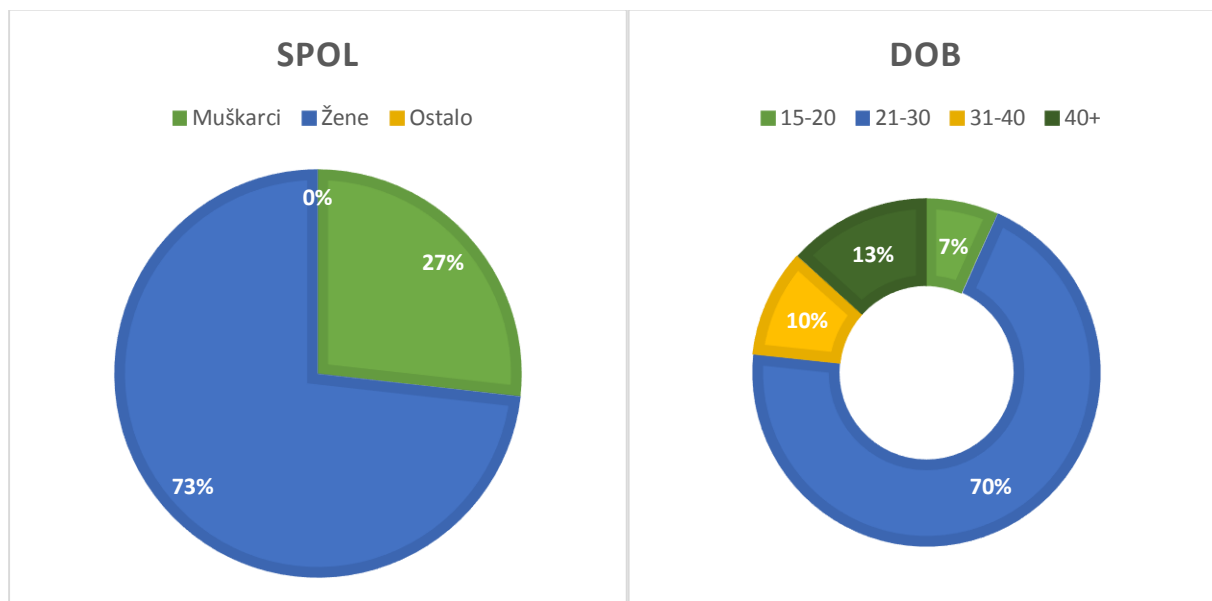
- 1) Koji stupanj obrazovanja posjedujete: a)osnovni b)srednji c)visoki d) ne posjedujem
- 2) Gledate li često vijesti? a)svakodnevno b)ponekad c)nikada

11.2.HIPOTEZE

- 1) Većinu ispitanika interesira egipatska mitologija.
- 2) Većina ispitanika se susrela sa egipatskom mitologijom u medijima.
- 3) Najpoznatiji lik im je Kleopatra.
- 4) Većina ispitanika smatra da likovi egipatske mitologije nisu dobro reprezentirani u medijima.
- 5) Većina ispitanika odabrali će sliku svjetlopute Kleopatre.

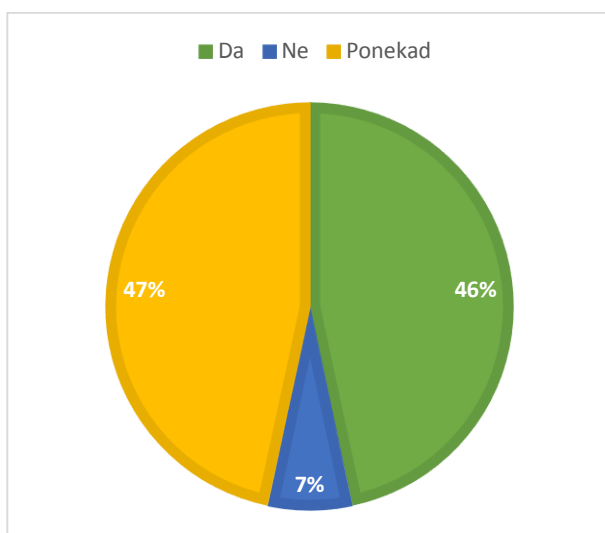
11.3.REZULTATI ANKETE

U anketi je sudjelovalo ukupno 30 ispitanika, odnosno 22 žena (73%) te 8 muškaraca (27%). Dobne skupine ispitanika su različite. Njih 21 (70%) pripada skupini od 21 do 30 godina. Preostali ispitanici, njih 4 (13%), pripada skupini od 40+ godina, a njih 3 (10%) pripada skupini od 31-40 godina, te njih 2 (7%) skupini od 15-20 godina. Interesantno je kako su svi ispitanici dobne skupine od 21 do 30 godina, osobe visokog obrazovnog stupnja, dok se u ostalim skupinama nalaze osobe srednje stručne i gimnazijske spreme.



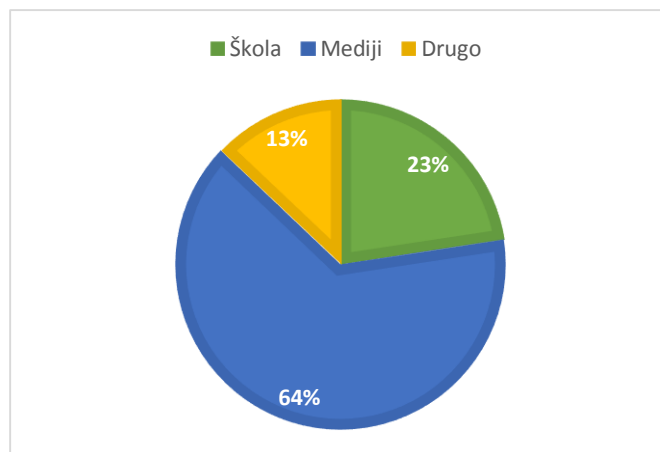
Grafikon 1. Prikazuje raspodjelu ispitanika prema spolu i dobi.

U trećem pitanju zanimala me zainteresiranost ispitanika za egipatsku mitologiju, najveći udio ispitanika odgovorilo kako ih zanima i ponekad zanima egipatska mitologija. Njih 14 (47%) rekli su da ih egipatska mitologija zanima ponekad, te njih 14 (47%) reklo je da ih egipatska mitologija zanima. Najmanji udio ispitanika reklo je da ih egipatska mitologija ne zanima, njih svega 2 (7%). Ispitanici koje Egipatska mitologija zanima ili se ponekad interesiraju za nju, su osobe koje studiraju, te svakodnevno čitaju vijesti. Ispitanici koje ne zanima Egipatska mitologija, su muške osobe, koje ne interesira povijest.



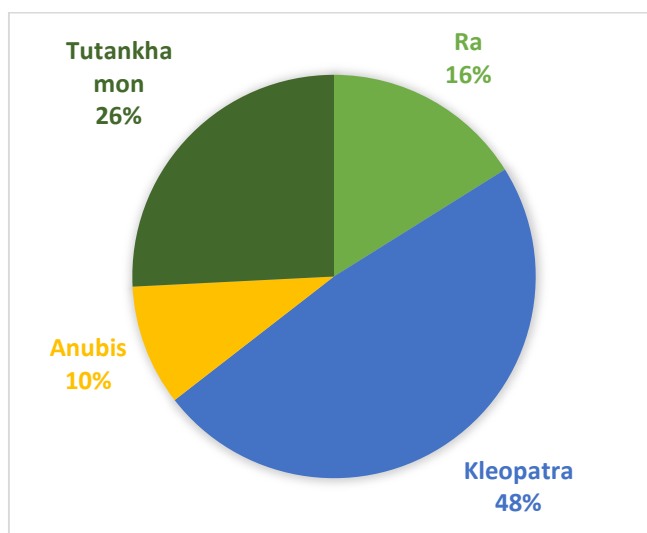
Grafikon 2. Prikazuje zainteresiranost ispitanika za egipatsku mitologiju

Na četvrto pitanje, u kojem sam ispitanicima postavila pitanje gdje su se najčešće susreli s likovima egipatske mitologije, ispitanici su se u najvećem udjelu izjasnili kako su se s likovima Egipatske mitologije najviše susreli u medijima, njih 19 (64%). Ispitanika koji su se s egipatskom mitologijom susreli u školi bilo je 7 (23%), te je na posljatku najmanje ispitanika reklo da su se susreli s egipatskom mitologijom na drugim mjestima, njih 4 (13%). Ispitanici koji su se susreli s likovima Egipatske mitologije u medijima, su osobe koje redovno čitaju vijesti.



Grafikon 3. Prikazuje gdje su se ispitanici najčešće susreli s egipatskom mitologijom

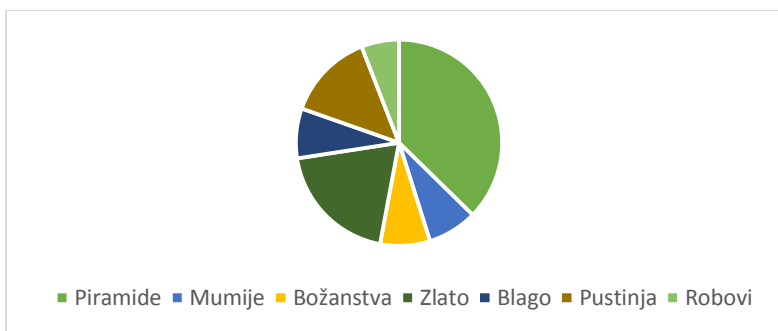
U petom pitanju, ispitanicima sam postavila pitanje koji od navedenih likova im je najpoznatiji? Ispitanici su imali izbor odabrati jedan od četiri ponuđena lika. Njih 14(48%) odgovorilo je da im je najpoznatiji lik Kleopatra. Njih 8 (26%) reklo je kako im je najpoznatiji lik Tutankhamon, dok ih je 5 (16%) reklo kako im je Ra najpoznatiji lik. Najmanje ispitanika prepoznalo je Anubisa, njih 3 (10%). Svi ispitanici su se s likovima susreli u medijima i školi.



Grafikon 4. Prikazuje koji lik je najpoznatiji ispitanicima.

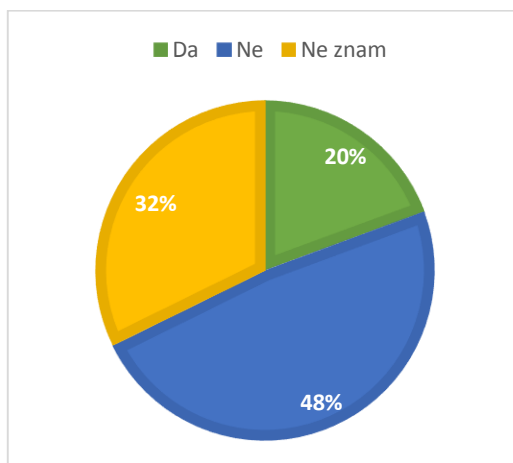
Na šesto pitanje u kojem sam ispitanike pitala da u par riječi napišu na što ih asocira egipatska mitologija. Ispitanici su imali razne odgovore no pronašlo se čak sedam riječi koje su gotovo svi ispitanici upotrijebili. Najveći broj ispitanika, njih 19 reklo je da ih piramide asociraju na egipatsku mitologiju. Druga najpopularnija riječ bila je zlato, za koje je 10 ispitanika reklo da ih asocira na

egipatsku mitologiju. Pustinja je asocirala svega 7 ispitanika, dok su blago i mumije asocirale 4 ispitanika. Najmanje ispitanika asocirale su riječi božanstva i robovi. Ispitanici su svrstali piramide u top odabir asocijacije s Egipatskom mitologijom, smatram kako su odabrali upravo piramide iz razloga što su one najzastupljeniji prikaz koji nam se danas nudi u medijima, kada se spominje Egipat.



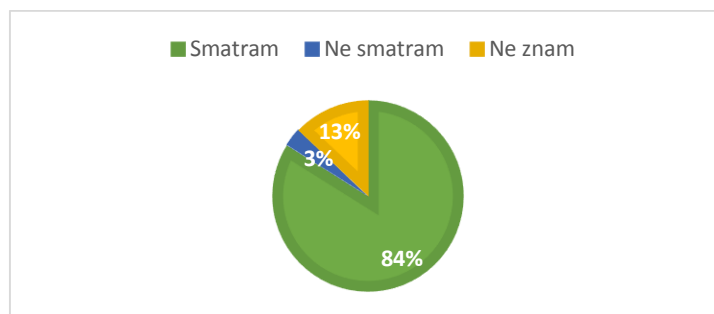
Grafikon 5. Prikazuje asocijacije na egipatsku mitologiju

U sedmom pitanju ispitanicima sam postavila pitanje smatraju li da su likovi iz egipatske mitologije dobro reprezentirani u medijima. Najviše ispitanika reklo je da egipatska mitologija nije dobro reprezentirana, njih 14 (48%), dok je njih 11 (32%) reklo da ne znaju. Najmanje je ispitanika reklo da je egipatska mitologija dobro reprezentirana u medijima, njih 5 (20%). Osobama koje su odgovorile ne na sedmo pitanje, postavila sam potpitanje u kojem sam ih zamolila da obrazlože svoj odgovor. Svi ispitanici koji su odgovorili ne na sedmo pitanje, rekli su da egipatska mitologija nije dobro reprezentirana u medijima, zbog toga što se u medijima često prikazuju stereotipni prikazi egipatske mitologije, koji nisu nužno točni, te se na neki način podupire white washing tehnika u kojoj se sve likove prikazuje kao bijelce, dok u stvarnosti oni to nisu bili.



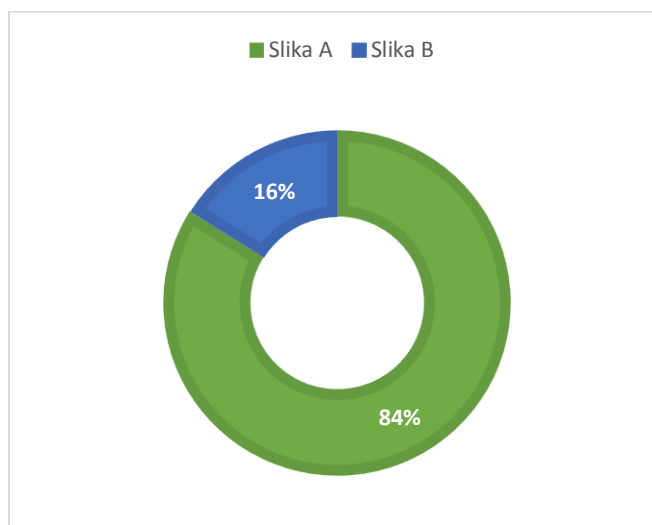
Grafikon 6. Prikazuje odgovor na pitanje, je li egipatska mitologija dobro reprezentirana

U devetom pitanju, ispitanicima sam postavila pitanje smatraju li da je bitno imati pravilnu reprezentaciju u današnje vrijeme. Čak 26 (84%) ispitanika smatra da je bitno imati pravilnu reprezentaciju. Ispitanika koji smatraju da nije bitno imati pravilnu reprezentaciju bilo je svega 1 (3%), dok je njih 3 (13%) reklo kako ne znaju treba li imati pravilnu reprezentaciju.



Grafikon 7. Prikazuje odgovor na pitanje, je li bitno imati pravilnu reprezentaciju

Na posljednje deseto pitanje, ispitanicima sam postavila pitanje na temelju navedenih fotografija, kada pomislite na lik Kleopatre, koja slika vam prvo padne na pamet. Ponudila sam im dvije fotografije kraljice Kleopatre, na jednoj je ona bijelkinja, dok je na drugoj fotografije tamnije puti. Ispitanici su u većini odgovorili s fotografijom bijelkinje, njih čak 26 (84%), dok je njih 4 (16%) odgovorilo s fotografijom tamnopute žene. Ispitanici koji su Kleopatru zamislili kao tamoputu, su osobe visokog obrazovanja, koje često razgovaraju o povezanim temama.



Grafikon 8. Prikazuje pogled na lik Kleopatre



Slika lijevo:Kleopatra A⁵³



Slika desno:Kleopatra B⁵⁴

⁵³Pristup ostvaren (22.08.2021) <https://www.carlmarie.de/magazin/unterhaltung/starke-frauen-kleopatra/>

⁵⁴Pristup ostvaren (22.08.2021) <https://dibawssette.com/products/queendom-cushion-foundation>

12.Reprezentacija danas i promjena

Film Bogovi Egipta nije doživio uspjeh koji je očekivao, te se od tada nije objavilo mnogo filmova s istom tematikom. Kako bih pokazala promjenu u općoj filmografiji od tada do danas, uzeti ću kao primjer seriju Bridgerton, koja odlično pokazuje napredak u današnjem društvu.⁵⁵ Serija Bridgerton postavila je svoju radnju u devetnaestom stoljeću, no nekom modernijem. Serija prati mladu djevojku koja se nalazi u dobi kada je potrebno da se udaje. Ona i imućnije obitelji oko nje spremaju svoje kćeri na plesove, koji služe kao mjesta za pronalazak potencijalnih muževa. Svi ljudi koji sudjeluju u plesovima su bijelci, dok su kraljica i plemić oboje tamnopusi. Ljudi na plesu predstavljaju srednju klasu, dok njih dvoje pripadaju visokoj. Upravo to je ključna promjena, za razliku od prijašnjih filmografskih izdanja. U nekolicini filmova možemo vidjeti kraljicu Kleopatru kao bijelkinju, a njeni robovi su bili tamnopusi, dok u seriji Bridgerton normalni ljudi srednje klase su bijelci, a plemići su tamnopusi. U slučaju Kleopatre i robova, rekla bih da je to na neki način rasistički prikaz, zbog toga što se robove koji predstavljaju nešto loše i jadno, prikazuje kao tamnopusi, a kraljica koja je časna i važna osoba prikazana je kao bijelkinja. Na drugoj strani smatram kako serija Bridgerton ne prikazuje rasističke namjere, zbog toga što kraljica i plemić su tamnopusi, no bijelci nisu prikazani kao nešto loše, već su samo tamnopusi likovi za promjenu stavljeni u ulogu nekog bitnijeg lika, što prije nikada nije bilo moguće bez da su i bijeli glumci direktno povezani s bitnijim likovima. Na temelju ankete saznali smo kako ljude u većini interesira Egipatska mitologija, no ne znaju mnogo o njoj, te smatraju kako nije dobro reprezentirana u medijima. Većina smatra kako je pravilna reprezentacija ključna za promjenu pogleda na Egipatsku mitologiju, te kako je bitno poraditi na tome.

⁵⁵ Bridgerton URL: <https://juliaquinn.com/series/bridgertons/> (22.08.2021)

13.Zaključak

Na samom kraju možemo zaključiti kako se reprezentacija Egipatskih bogova,božica,kraljeva i kraljica od davnina do danas puno promjenila. Iako je prije samo par godina i dalje bila prisutna potpuno kriva reprezentacija, danas se stvari počinju mjenjati, te ljudi tamnije puti dobivaju priznanja u društvu i poštuju se njihova prava. Potrebno je bilo shvatiti Egipatsku mitologiju kako bismo pričali o problemima koje su za nju vezani. Kroz anketu smo otkrili kako nekolicina ljudi doživljava i percipira Egipatsku mitologiju i bogove,božice,kraljeve i kraljice unutar nje. Pokazala nam je kako većina ljudi i dalje ne prepoznaje Egipćane kao tamnoplete ljude, no kako shvaćaju da je reprezentacija zbog upravo tog problema vrlo bitna, te da moramo poraditi na komunikaciji o ovoj temi. Smatram kako je ovaj rad doprinjeo uvidu u pogled društva o ovoj izuzetno bitnoj tematici i možda potaknuo nekolicinu ljudi da učine nešto i prošire priču o ovoj temi. Na kraju bih rekla da temeljem na lokaciju na kojoj su se likovi Egipatske mitologije nalazili, smatram da njihova reprezentacija kao bijelce je isključivo kapitalistički i djelomično rasistički trik, kako bi privukao mase koje nisu zainteresirane za ispravne reprezentacije individualaca. Na temelju ankete u ovom radu, smatram kako je potrebno poraditi na ispravnoj reprezentaciji Egipatskih likova u svim poljima, kako bi se ljudi što više educirali i imali ispravni pogled na iste.

14.Literatura,izvori,popis grafikona

14.1.Bibliografske jedinice:

- 1) Avis, P. 1999. "Myth", pp. 100 –119. In God and the Creative Imagination. Metaphor, Symbol and Myth in Religion and Theology. London: Routledge.
- 2) Banović, Željka (2020), Svakodnevni život Starog Egipta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- 3) Baussier, Sylvie. 2000. "Svijet oko nas: Mitologije" Naša djeca, Zagreb holding d.o.o., 2007.
- 4) Carr, Simonetta, 2018, "Cleopatra and Ancient Egypt for Kids: Her Life and World" Chicago Review Press Incorporated
- 5) Civilizacija, <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12021>
- 6) Cooney, Kara, 2018 "When Women Ruled the World: Six Queens of Egypt", National Geographic
- 7) Cravetto, Enrico, ur., Povijest - Egipat i antička Grčka. sv. 2. Zagreb: Europapress
- 8) Cvijanović, T. (2014) Egipatska religija, Završni rad, / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- 9) Fletcher, Joann, (2011) "Cleopatra the Great: The Woman Behind the Legend", USA, HarperCollins Publishers Inc.
- 10) Gadalla, Moustafa. 2018. „Egyptian Deities, The all who are the one“. Tehuti Research Foundation, Greensboro, NC 27438, U.S.A.
- 11) Hijeroglifi: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=25492>
- 12) Ivan Prihoško, 2013., Bogovi, mitologija i religija drevnog Egipta, URL: <https://www.scribd.com/document/56631751/Ivan-Prihosko-Bogovi-Mitologija-i-Religija-Drevnog-Egipta-PDF>
- 13) Jazvinšak, Ivona, (2015), Egipat-veliki faraoni, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- 14) Koški, D. (2018) Egipatska mitologija, Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.
- 15) Kozmogonija: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33599>
- 16) L.C.F A comprehensive list of Gods and Goddesses of Ancient Egypt, URL: <https://www.scribd.com/doc/154978105/Gods-and-Goddesses-of-Ancient-Egypt>

- 17) Mit, <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41235>
- 18) Naydler, Jeremy. 2006. „Hram univeruma.“ CID – NOVA, Zagreb
- 19) Segal, R. 2004. “Introduction”, in Myth: A Very Short Introduction,
- 20) Tovarović, B. (2017) “Simbolika Sunca u egipatskoj mitologiji”, Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet
- 21) Uranić, Igor, Sinovi Sunca, CID, Zagreb 1997.
- 22) Uranić, Igor. 2002. „Stari Egipat: povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana“. Školska knjiga, Zagreb
- 23) Uranić, Igor. 2005. „Ozirisova zemlja , Egipatska mitologija i njezini odjeci na Zapadu“. Školska knjiga, Zagreb

14.2. Internetski izvori:

- 1) Bridgerton URL: <https://juliaquinn.com/series/bridgertons/>
- 2) Egipatska civilizacija: <http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2004%20-%20EGIPATSKA%20CIVILIZACIJA.pdf>
- 3) Faraoni starog egipta :URL: <https://www.starapovijest.eu/faraoni-starog-egipta/>
- 4) Gods of Egypt: URL: <https://www.rogerebert.com/reviews/gods-of-egypt-2016>
- 5) Kleopatra, URL <https://srednjeskole.edukacija.rs/biografije-poznatih-licnosti/kleopatra>
- 6) Lucija Petrović, Postanak svijeta u egipatskoj mitologiji
- 7) Martina Grubiša, Egipatska mitologija,
- 8) Nebojša Stević, Egipatski bogovi, URL: <https://lidertravel.rs/egipatski-bogovi/>
- 9) Što su hijeroglifi? <https://www.znanje.org/i/i21/01iv10/01iv1017/hijeroglifi.htm>
- 10) Tajne mimificiranja: <https://hr.izzi.digital/DOS/1100/2679.html>
- 11) URL: <http://povijestokultnog.blogspot.com/2011/06/egipatska-mitologija.html>
- 12) URL: <https://www.scribd.com/doc/265761300/Postanak-svijeta-u-egipatskoj-mitologiji>
- 13) Whitewashing :URL <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/whitewashing>
- 14) Whitewashing, <https://www.health.com/mind-body/health-diversity-inclusion/whitewashing>

14.3.Izvor fotografija:

- 1) Kleopatra A: <https://www.carlmarie.de/magazin/unterhaltung/starke-frauen-kleopatra/>
- 2) Kleopatra B: <https://dibawssette.com/products/queendom-cushion-foundation>

14.4.Popis grafikona:

Grafikon 1. Prikazuje raspodjelu ispitanika prema spolu i dobi. str.20

Grafikon 2. Prikazuje zainteresiranost ispitanika za egipatsku mitologiju str.21

Grafikon 3. Prikazuje gdje su se ispitanici najčešće susreli s egipatskom mitologijom str.21

Grafikon 4. Prikazuje koji lik je najpoznatiji ispitanicima.str.22

Grafikon 5. Prikazuje asocijacije na egipatsku mitologijub str.22

Grafikon 6. Prikazuje odgovor na pitanje, je li egipatska mitologija dobro reprezentirana str.23

Grafikon 7.Prikazuje odgovor na pitanje, je li bitno imati pravilnu reprezentaciju str.23

Grafikon 8.Prikazuje pogled na lik Kleopatre str.24